

YOSHLAR PSIXOLOGIYASIDA SHAXSNING SHAKLLANISHI

Shahrisabz davlat pedagogika instituti 1-kurs

*talabasi **Usmonova Madina Uchqun qizi***

Jabborova Malohat Azimovna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar psixologiyasida shaxsning shakllanishi jarayoni tahlil qilinadi. Shaxsning psixologik rivojlanishi turli bosqichlarni o'z ichiga oladi va bu jarayonga biologik, ijtimoiy hamda psixologik omillar ta'sir ko'rsatadi. Yoshlarning shaxsiy identifikatsiyasi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati, emotsional yetuklik darajasi va ijtimoiy moslashuvi ushbu davrda shakllanadi. Tadqiqotda yoshlar shaxsining shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, oila va jamiyatning roli, shuningdek, individual psixologik xususiyatlarning ahamiyati yoritib beriladi. Maqola yoshlarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga oid ilmiy yondashuvlarni ham ko'rib chiqadi.

Аннотация: В данной статье анализируется процесс формирования личности в психологии молодежи. Психологическое развитие человека включает в себя различные этапы и на этот процесс влияют биологические, социальные и психологические факторы. В этот период формируется личностная идентичность молодежи, способность принимать самостоятельные решения, уровень эмоциональной зрелости и социальной адаптации. В исследовании выделены основные факторы, влияющие на формирование личности молодежи, роль семьи и общества, а также значение индивидуально-психологических особенностей. В статье также рассматриваются научные подходы к социальному и личностному развитию молодежи.

Abstract: This article analyzes the process of personality formation in youth psychology. The psychological development of a person includes various stages, and

this process is influenced by biological, social and psychological factors. Young people's personal identity, ability to make independent decisions, level of emotional maturity and social adaptation are formed during this period. The study highlights the main factors influencing the formation of a young person's personality, the role of family and society, as well as the importance of individual psychological characteristics. The article also considers scientific approaches to the social and personal development of young people

Kalit so'zlar: *Shaxs rivojlanishi, ontogenez, bolalik davri, individual xususiyatlar, temperament, xulq-atvor, emotsional rivojlanish, kognitiv taraqqiyot, nutq shakllanishi, o'yin faoliyati, ta'lim va tarbiya, oila muhiti ta'siri, motivatsiya, o'z-o'zini anglash, identifikatsiya, ijtimoiylashuv.*

Keywords: Personality development, ontogenesis, childhood, individual characteristics, temperament, behavior, emotional development, cognitive development, speech formation, play activities, education and upbringing, environmental influences, motivation, self-awareness, identification, socialization.

Ключевые слова: Развитие личности, онтогенез, детство, индивидуальные особенности, темперамент, поведение, эмоциональное развитие, когнитивное развитие, формирование речи, игровая деятельность, обучение и воспитание, влияние окружающей среды, мотивация, самосознание, идентификация, социализация. Yosh psixologiyasida shaxsning shakllanishi

Kirish: Shaxsning shakllanishi yosh psixologiyasining asosiy tadqiqot yo'nalishlaridan biri bo'lib, insonning biologik, psixologik va ijtimoiy rivojlanish jarayonlarini o'rganadi. Har bir inson tug'ilgandan boshlab muayyan rivojlanish bosqichlarini bosib o'tadi va ushbu jarayonda uning shaxs sifatida shakllanishiga ta'sir etuvchi turli omillar mavjud. Shaxsning shakllanishi uzoq davom etadigan va ko'p qirrali jarayon bo'lib, unda biologik irsiyat, ijtimoiy muhit, tarbiya, ta'lim va shaxsiy tajriba muhim rol o'ynaydi. Bola hayotining ilk yillaridan boshlab uning individualligi, xarakteri, qobiliyatlari va qadriyatlari rivojlanib boradi. Ushbu jarayon bolaning turli yosh davrlariga bog'liq bo'lib, har bir bosqichda muayyan psixologik xususiyatlar shakllanadi. Shaxs rivojlanishida **ijtimoiylashuv** muhim o'rin tutadi.

Bola oilasi, maktabi, do'stlari va keng jamiyat bilan muloqot qilish orqali ijtimoiy me'yorlarni o'rganadi va o'z shaxsini shakllantiradi. Ta'lim va tarbiya bu jarayonning asosiy vositalaridir. Yosh psixologiyasida shaxs rivojlanishini tushuntirishda turli nazariyalar mavjud bo'lib, ularning har biri shaxs shakllanishining ma'lum jihatlariga e'tibor qaratadi. Masalan, J. Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasi, E. Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasi va L.S. Vygotskiyning madaniy-tarixiy yondashuvi insonning shaxs sifatida shakllanishi jarayonini turli nuqtai nazardan izohlaydi.

Asosiy qismi:

1. Shaxs shakllanishining mazmuni va ahamiyati

Shaxs shakllanishi insonning individual xususiyatlari, xulq-atvori, qobiliyatlari va ijtimoiy o'rni rivojlanish jarayonidir. Bu jarayon yosh psixologiyasining asosiy tadqiqot obyekti bo'lib, inson hayotining ilk yillaridan boshlab turli bosqichlarda amalga oshadi. Shaxs shakllanishi biologik va ijtimoiy omillar ta'sirida yuzaga keladi.

2. Shaxs rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar

Shaxsning shakllanishi ko'plab omillar bilan bog'liq bo'lib, ular quyidagilarga bo'linadi:

Biologik omillar – irsiyat, genetik xususiyatlar, asab tizimi va temperament.

Ijtimoiy omillar – oila, tarbiya, ta'lim, do'stlar va madaniy muhit.

Psixologik omillar – individual tajriba, shaxsiy motivatsiya, emotsional rivojlanish.

3. Shaxs shakllanishining asosiy bosqichlari

Bolalikdan boshlab inson shaxs sifatida rivojlanib boradi va turli yosh bosqichlarida muayyan psixologik o'zgarishlar kuzatiladi:

Go'daklik davri (0-1 yosh) – asosiy ishonch hissining shakllanishi.

Erta bolalik (1-3 yosh) – mustaqillik va o'zini anglash jarayonining boshlanishi.

Maktabgacha yosh (3-6 yosh) – o'yin faoliyati, nutq rivojlanishi, axloqiy tushunchalarning shakllanishi.

Boshlang'ich maktab yoshi (6-10 yosh) – bilim olishga bo'lgan qiziqish, ijtimoiy rollarning o'zlashtirilishi.

O'smirlik davri (10-18 yosh) – shaxsiy identifikatsiya, mustaqillik va ijtimoiy moslashuv.

4. Shaxs shakllanishiga oid nazariyalar

Shaxs shakllanishini tushuntirish uchun bir necha psixologik nazariyalar mavjud:

J. Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasi – inson aqliy rivojlanish bosqichlari haqida tushuncha beradi.

Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasi – shaxsning ijtimoiy rivojlanish bosqichlarini tushuntiradi.

L.S. Vygotskiyning madaniy-tarixiy yondashuvi – shaxs shakllanishida ijtimoiy muhitning roliga urg'u beradi.

5. Ijtimoiylashuv va shaxs shakllanishi

Xulosa: Shaxs shakllanishida muhim omillardan biri bu ijtimoiylashuv jarayonidir. Bola oilada, bog'cha va maktab muhitida atrofdagi odamlar bilan o'zaro muloqot qilish orqali axloqiy normalar, qadriyatlar va ijtimoiy rollarni o'rganadi. Bundan tashqari, bola psixikasi, xulq-atvori va emotsional holati ham rivojlanib boradi, bu esa uning keyingi hayotida muvaffaqiyatli ijtimoiylashuviga asos bo'ladi. Ushbu mavzuni o'rganish inson rivojlanishining muhim jihatlarini tushunishga, shaxs shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilishga va ta'lim-tarbiyada samarali yondashuvlarni ishlab chiqishga yordam beradi. Umuman olganda, yosh psixologiyasida shaxs shakllanishi inson taraqqiyotining uzluksiz va murakkab jarayoni bo'lib, uni to'g'ri yo'naltirish va qo'llab-quvvatlash shaxsning kelajakdagi muvaffaqiyatli hayotiga asos yaratadi. Bu esa ta'lim va tarbiya jarayonlarida ilmiy asoslangan yondashuvlarni qo'llash zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Anan'ev B.G. "Chelovek kak predmet poznaniya" – Moskva, 1968.
2. Vygotskiy L.S. "O'qitish jarayonida psixik rivojlanish" – Moskva, 1984.

3. Erikson E. "Bola va jamiyat" – Moskva, 1996.
4. Piaget J. "Bolalar aqliy rivojlanishi" – Nyu-York, 1952.
5. Rubinshteyn S.L. "Umumiy psixologiya asoslari" – Moskva, 1973.
6. Bo‘ronov U. "Yosh va pedagogik psixologiya" – Toshkent, 2010.
7. Jalolov J.J. "Psixologiya asoslari" – Toshkent, 2015.
8. Zimnyaya I.A. "Pedagogik psixologiya" – Moskva, 2001.
9. Davletshin A.I. "Yosh psixologiyasi" – Moskva, 1989.
10. Xaydarov A. "Yosh psixologiyasida shaxs rivojlanishi" – Toshkent, 2018.